

**Ο ΕΠΙΓΡΑΜΜΑΤΟΠΟΙΟΣ ΤΗΣ ΠΑΝΑΓΙΑΣ ΣΚΡΙΠΟΥΣ ΚΑΙ
ΣΥΝΑΦΕΙΣ ΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΚΛΑΣΣΙΚΗΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΤΑ ΤΟΝ
9ο ΑΙΩΝΑ Μ.Χ.
Dimitrios Papanikolaou**

► **To cite this version:**

Dimitrios Papanikolaou. Ο ΕΠΙΓΡΑΜΜΑΤΟΠΟΙΟΣ ΤΗΣ ΠΑΝΑΓΙΑΣ ΣΚΡΙΠΟΥΣ ΚΑΙ ΣΥΝΑΦΕΙΣ ΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΚΛΑΣΣΙΚΗΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΤΑ ΤΟΝ 9ο ΑΙΩΝΑ Μ.Χ.. Thirty-Ninth Symposium on Byzantine and Post-Byzantine Archaeology and Art. Athens, Christian Archaeological Society, May 2019, Athènes, Greece. <hal-02340601>

HAL Id: hal-02340601

<https://hal.archives-ouvertes.fr/hal-02340601>

Submitted on 30 Oct 2019

HAL is a multi-disciplinary open access archive for the deposit and dissemination of scientific research documents, whether they are published or not. The documents may come from teaching and research institutions in France or abroad, or from public or private research centers.

L'archive ouverte pluridisciplinaire HAL, est destinée au dépôt et à la diffusion de documents scientifiques de niveau recherche, publiés ou non, émanant des établissements d'enseignement et de recherche français ou étrangers, des laboratoires publics ou privés.

ABSTRACT

«Ο Ἐπιγραμματοποιὸς τῆς Παναγίας Σκριποῦς καὶ Συναφεῖς Τάσεις τῆς Κλασσικῆς Φιλολογίας κατὰ τὸν 9ο αἰ. μ.Χ. / The Epigrammatist of Panagia Skripou Church and Relevant Trends in Classical Studies during the 9th Century AD», *Χριστιανικὴ Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία. 39^ο Συμπόσιο Βυζαντινῆς καὶ Μεταβυζαντινῆς Ἀρχαιολογίας καὶ Τέχνης. Ἀθήνα 30, 31 Μαΐου καὶ 1 Ἰουνίου 2019. Πρόγραμμα καὶ Περιλήψεις Εἰσηγήσεων καὶ Ἀνακοινώσεων. Βυζαντινὸ καὶ Χριστιανικὸ Μουσεῖο [=Christian Archaeological Society. 39th Symposium on Byzantine and Post-Byzantine Archaeology and Art. Athens, 30 May – 1 June 2019. Programme and Summaries of Major Papers and Communications. Byzantine and Christian Museum]*, Athens 2019, 149-150 (bilingual summary).

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ
DIMITRIOS PAPANIKOLAOU

**Ο ΕΠΙΓΡΑΜΜΑΤΟΠΟΙΟΣ ΤΗΣ ΠΑΝΑΓΙΑΣ ΣΚΡΙΠΟΥΣ
ΚΑΙ ΣΥΝΑΦΕΙΣ ΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΚΛΑΣΣΙΚΗΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ
ΚΑΤΑ ΤΟΝ 9ο ΑΙΩΝΑ Μ.Χ.**

Ἡ ἀνακοίνωση πραγματεύεται τὸν Ἐπιγραμματοποιό, ὁ ὁποῖος κατὰ παραγγελία τοῦ πρωτοσπαθαρίου Λέοντος, κτήτορος τῆς Παναγίας Σκριποῦς, συνέθεσε τὸ ἐπίγραμμα τῆς Ἀνατολικῆς πλευρᾶς τοῦ Ναοῦ (Ὁρχομενός, 873/874 μ.Χ.). Προσφάτως, ὁ Oscar Prieto-Domínguez [*GRBS* 53 (2013) σσ. 172-173, 181-185] κατέδειξε τὴν λογιότητα τοῦ ἐπιγράμματος: τὶς πολλαπλῆς ὁμηρικῆς ἀναφορῆς, καθὼς καὶ τὸ παιχνίδι ἀπηχίσεων ἀπὸ ἐπίγραμμα τῆς Παλατινῆς Ἀνθολογίας (9.468).

Ἡ ἀνακοίνωση ἀντιμετωπίζει τὸ Ἐπίγραμμα τῆς Σκριποῦς ὑπὸ τὸ πρῖσμα τῶν τάσεων στὴν Ἑλληνικὴ Φιλολογία τοῦ 9ου αἰῶνος. Ὑπενθυμίζεται ὅτι ἔκρηξη τοῦ ἐνδιαφέροντος τῶν λογίων γιὰ τὸ ἐπίγραμμα βλέπουμε τὸ δεύτερο ἡμισυ τοῦ 9^{ου} αἰῶνος. Ἐδῶ διακρίνονται δύο τάσεις στὴν μελέτη τῆς Ἑλληνικῆς ποιήσεως. Ἀφ' ἑνός, ἔχουμε τὸν κύκλο τοῦ Κομμητᾶ (σχολῆ Μαγναύρας): ὁ κύκλος αὐτὸς μελετοῦσε ἰδίως τὸν Ὅμηρο, δίχως ὅμως νὰ ὑποτιμᾷ ἄλλα εἶδη ποιήσεως: ἐπὶ παραδείγματι, ὁ Κομμητᾶς ἦταν ὁμηρίζων ἐπιγραμματοποιός. Ἀφ' ἑτέρου, ἔχουμε ἄλλο κύκλο λογίων περὶ τὴν σχολὴ τῆς Νέας Ἐκκλησίας: ψυχὴ του εἶναι ὁ *μαγίστωρ* Γρηγόριος. Περὶ τὸ 880 μ.Χ. ὁ πολυταξιδεμένος Γρηγόριος συνέλεξε (δίκην ἐπιγραφιστοῦ) ἑκατοντάδες ἐπιγράμματα ὁρατὰ σὲ τοποθεσίεσ καθ' ἅπασα τὴν ἀνατολικορρωμαϊκὴ ἐπικράτεια (Μέγαρα, Κόρινθο, Λάρισα, Θεσσαλονίκη, Φρυγία, Κύζικο κ.ά.). Μαθητὴς τοῦ Γρηγορίου εἶναι ὁ Κωνσταντῖνος Κεφαλᾶς: αὐτὸς περὶ τὸ 900 μ.Χ. θὰ ἀποβῆ δημιουργὸς μεγαλειώδους Ἀνθολογίας ἐπιγραμμάτων, ἡ ὁποία ἀπετέλεσε τὴν βάση τῆς Παλατινῆς Ἀνθολογίας. Ὁ Κεφαλᾶς εἶναι καὶ καθηγητὴς στὴν σχολὴ τοῦ Γρηγορίου, διδάσκοντας στοὺς ἐκκολλητομένους γραμματικὸς ἑλληνιστικὰ ἐπιγράμματα. Ἐπομένως, ἡ ἀκμὴ τῆς μελέτης τοῦ ἀρχαίου ἐπιγράμματος τοποθετεῖται τὴν πεντηκονταετία 860-910 μ.Χ. καὶ εἶναι ταυτισμένη μὲ τὸν κύκλο τοῦ Γρηγορίου Μαγίστρου.

Ὁ Ἐπιγραμματοποιὸς τῆς Σκριποῦς σχετίζεται μὲ τὶς ἐξελίξεις αὐτές: δείχνει ἐξοικείωση μὲ τὸν Ὅμηρο, σὲ σημεῖο ὥστε νὰ τὸν θεωρεῖ πρότυπο

καὶ γὰρ τὴν σύνθεσιν ἐπιγραμμάτων. Δὲν δείχνει ἰδιαίτερη ἐξοικείωσις μὲ τὸ μετακλασσικὸν ἐπίγραμμα: ἀξιοποιεῖ ἀσήμαντο μεμονωμένον ἐπίγραμμα ἀγνώστου ποιητοῦ (*Παλ. Ανθ.* 9.468), τὸ ὁποῖον μᾶλλον παρέλαβε ἀπὸ ἐλάσσονα συλλογῆς ἀρχαίων ἐπιγραμμάτων. Αὐτὸ θὰ ἦταν ἀδιανόητον γὰρ λόγιον σχολῆς ἀφιερωμένης στὴν καταγραφή, ἀνθολόγησιν, μελέτην τοῦ μετακλασσικοῦ ἐπιγράμματος, ὅπως ἡ σχολὴ τοῦ Γρηγορίου. Ἡ ποιητικὴ τοῦ στοιχείου πρὸς ἐκείνην σχολῆς, ἡ ὁποία ὄχι μόνον ἐξέδωσε Ὅμηρον, ἀλλὰ καὶ ἡ ὁποία τὸν θεωροῦσε μέγιστον πρότυπον γὰρ τὴν σύνθεσιν ἐπιγραμμάτων.

Ὁ Oscar Prieto-Domínguez (ὁ.π., σσ. 177-182, 187-191), ἐρειδόμενος ἐπὶ ἐπιστολῆς τοῦ Φωτίου πρὸς τὸν πρωτοσπαθᾶριον Λέοντα, ὑπεστήριξε ὅτι ὁ κτήτωρ τῆς Σκριποῦς ἐσχετίζετο πρὸς τὴν σχολὴν τῆς Μαγναύρας. Ἡ ἀνακοίνωσις ὑποστηρίζει ὅτι καὶ ὁ Ἐπιγραμματοποιὸς ἐσχετίζετο πρὸς τὴν Μαγναύρα. Ἐνδεχομένως ἐπαιδεύθη ἐκεῖ ὑπὸ τὸν Κομμητᾶ· ἀργότερα ἐπιστρατεύθηκε ἀπὸ τὸν Λέοντα ὡς λόγιος οἰκεῖος, πιθανὸν λόγῳ κοινῶν σπουδῶν στὴν Μαγναύρα.

THE EPIGRAMMATIST OF PANAGIA SCRIPOU CHURCH AND RELEVANT TRENDS IN CLASSICAL STUDIES DURING THE 9th CENTURY AD.

The paper is concerned with the Epigrammatist who (after request of *protospatharios* Léon) composed the epigramme adorning the East wall of Panagía Scripou church (Orchomenós, 873/874 AD). The epigramme is seen within the framework of Constantinopolitan scholarly circles of the second half of the 9th century: the Magnaura school under Kommetas (Homeric scholar and Homerising epigrammatist), and the circle of Gregorios Magistros, chalcenteric collector of Greek epigrammes. On account of his Homerising poetics, the Scripou Epigrammatist seems to have been connected to the Magnaura school, as it also happens with his patron Léon (cf. Prieto-Domínguez, *GRBS* 53 [2013] 177-182, 187-191).